

Pedagogicko-psychologická diagnostika v práci učitele

Teoretické vymezení
Diagnostický proces

Jana Kratochvílová

Cíle

1

Vysvětlit a osvojit si kroky diagnostikování v praxi.

2

Upozornit na problematiku zpracování osobních údajů a etiky diagnostické činnosti

3

Představit systém poradenství ve školství

4

Seznámit studenty s platnou legislativou (školský zákon a vyhláška o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami) a podpůrnými opatřeními.

Oprávněnost získávat informace o žákovi

561/2004 Sb. (Školský zákon)

- Základní práva a povinnosti školy, zákonných zástupců a žáka – povinnost informovat
- Zohledňování potřeb jednotlivce (individualizace)
- Dodržování metod a postupů de lege artis (pedagogické umění) – co nejširší uplatňování účinných moderních pedagogických přístupů a metod
- Hodnocení výsledků žáků – vzhledem k dosahování cílů vzdělávání

Osobní údaj a jeho zpracování

zákona č. 101/ 2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů § 4 písm. a), e)

- jakákoliv informace týkající se určeného nebo určitelného subjektu údajů. tzn. že subjekt údajů lze přímo či nepřímo identifikovat zejména na základě čísla, kódu nebo jednoho či více prvků, specifických pro jeho fyzickou, fyziologickou, psychickou, ekonomickou, kulturní nebo sociální identitu“
- Zpracováním osobních údajů: jakákoliv operace nebo soustava operací, které správce (škola) nebo zpracovatel (učitel) systematicky provádějí s osobními údaji, a to automatizovaně nebo jinými prostředky.
- Povinnost zachovávat mlčenlivost o osobních údajích.
- Např. školní matrika, další dokumentace žáka, dotazník či pracovní list s osobními údaji, pravidelné zaznamenávání údajů o žákovi na základě záměrného pozorování nebo rozhovoru, údaje o průběhu a výsledcích vzdělávání žáka, výchovná opatření, údaje o docházce do školy.

Legislativa potřebná pro pedagogickou diagnostiku

§ 16 školského zákona

- Vyhláška 197/2016 v platném znění
- Vyhláška 48/2005 v platném znění
- Vyhláška 27/2016 v platném znění

Diagnostický proces

Diagnostický proces

- Diagnostická hypotéza a plánování
- Sběr a zpracování diagnostických údajů
- Vyhodnocení a interpretace diagnostických údajů
- Závěrečné zjištění (stanovení diagnózy)
- Nastavení a zavedení opatření
- Vyslovení prognózy
- Komunikace diagnózy

„Jako diagnostický názor jsem si vytvořila vlastní pozorovací schéma. Obsahuje tvrzení, na které je možné odpovědět buď ano nebo ne. Objektem mého pozorování byla Anička, dívenka, která upoutala moji pozornost kvůli své výmluvnosti, aktivitě a neposednosti.“

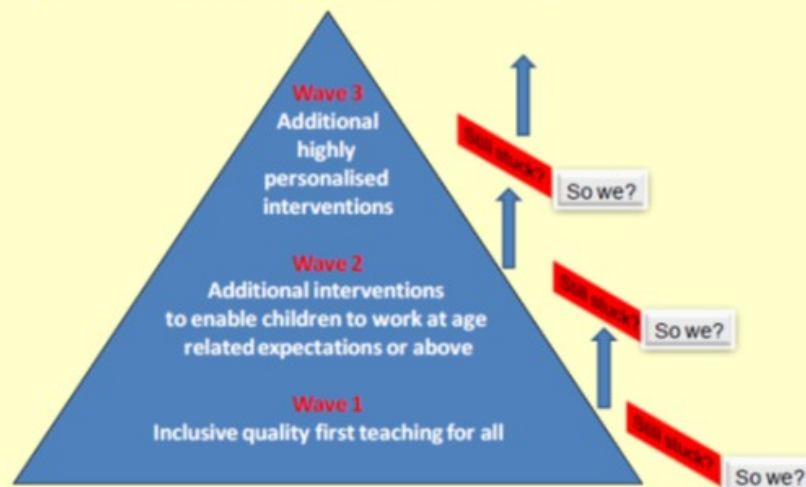
Diagnostický proces – o kterou fázi se jedná?

Dívka má mnoho kontaktů s ostatními a také mnoho kamarádů. Projevuje se spontánně a je otevřená vůči ostatním. Ráda pracuje ve skupině s ostatními dětmi, někdy umí být tolerantní a dokáže pomoci i ostatním. S tím však občas mívá i problémy, pokud má zrovna náladu se zviditelnit. Často vyhledává kontakt s učitelkou a žádá ji o pomoc, přestože je velmi inteligentní a většinou její pomoc ani nepotřebuje. Někdy mi připadá, že by chtěla mít paní učitelku jen pro sebe, a proto na sebe až moc strhává pozornost. Rozhoduje se samostatně a velmi ráda se směje, někdy je až příliš hlučná. Je velice aktivní a poměrně často vyrušuje.

- 13 -

Model vzdělávací podpory žáků (Neil MacKey, 2009)

Waves of intervention model

Česká republika

Stupeň		
1. stupeň žák s rizikem rozvoje speciálních vzdělávacích potřeb	Poskytuje škola sama, primárně učitel v součinnosti se školním poradenským pracovištěm. Forma: a) individualizace přístupu k žákovi b) Plánu pedagogické podpory.	Pokud nedochází k pozitivní změně, žádá škola nejpozději do 3 měsíců žáka nebo jeho zákonného zástupce o návštěvu školského poradenského zařízení.
2.- 5. stupeň	Navrhuje a metodicky provází v jeho naplňování školské poradenské zařízení	

Členění podpůrných opatření v rámci stupňů 1 až 5

- **Metody výuky**
- **Organizace výuky** - ve škole
 - ve školském zařízení
- **Úprava obsahu a výstupů vzdělávání**
- **Individuální vzdělávací plán**
- **Personální podpora** - ve škole
 - ve školském zařízení
- **Hodnocení**
- **Intervence** - ve škole
 - ve školském zařízení
- **Úprava podmínek přijímání ke vzdělávání**
- **Úprava podmínek ukončování vzdělávání** (maturitní zkouškou, závěrečnou zkouškou, absolutoriem)
- **Prodloužení délky vzdělávání**
- **Pomůcky** pro jednotlivé stupně a skupiny žáků se SVP

První stupeň podpory je plně v kompetenci školy

- Pedagogičtí pracovníci školy nejsou vnímáni pouze jako ti, kteří na základě doporučení poradenských institucí realizují podpůrná opatření směrem k žákům.
- Naopak se očekává, že jsou kompetentními a aktivními realizátory těchto opatření, tj. že jsou schopni na základě vlastní pedagogické diagnostiky identifikovat žáky, kterým je potřeba poskytnout prvotní zvýšenou podporu.

Podpůrná opatření škola následně specifikuje v PLPP nebo v individuálním vzdělávacím plánu, rodič nebo zletilý student o IVP žádá a ředitel školy jej schvaluje na základě §16 školského zákona a §3 vyhlášky č. 27/2016 Sb

- žáci s mírnějšími a přechodnými obtížemi, kterým jsou poskytována podpůrná opatření I. stupně, jsou žáci, u nichž je **spíše riziko rozvoje SVP** (speciálních vzdělávacích potřeb).

Toto riziko lze snížit právě včasnou prvotní intervencí organizovanou na půdě školy.

Podpůrná opatření 1. stupně - příklady

Metody výuky

- Respektování osobního tempa, častější zpětná vazba
- Stanovování odlišných časových limitů pro činnosti
- Metody podporující preferované styly učení žáků
- Multisenzorický přístup
- Podpora motivace
- Metody aktivního učení apod.

Úprava obsahu a výstupů vzdělávání

- Obohacování učiva
- Výstupy vzdělávání se neupravují

Organizace výuky

- Pravidelné střídání činností v průběhu výuky
- Změna zasedacího pořádku nebo uspořádání třídy
- Skupinová a kooperativní výuka
- Nabídka volnočasových aktivit a mimoškolních aktivit (stáže, exkurze)

Hodnocení

- Využívání různých forem hodnocení
- Aplikace metod formativního hodnocení
- Podpora sebehodnocení

Podpůrná opatření 1. stupně - příklady

- **Intervence školy**
- **Přímá podpora** – poskytování individualizované podpory učitelem
- **Plán pedagogické podpory** – pokud není přímá podpora účinná – formalizace poskytování PO 1. stupně plánem pedagogické podpory (spolupráce na tvorbě: učitel + rodič + poradenský pracovník školy), formulář viz příloha vyhlášky č. 3.
- **Metodická podpora učitelů** ze strany poradenských pracovníků školy

Poradenské služby – podpora učitele

Vyhláška č. 197/2016 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních

Školní poradenské pracoviště

- výchovný poradce
- školní metodik prevence
- školní psycholog
- školní speciální pedagog

Školské poradenské zařízení

- pedagogicko-psychologická poradna
- speciálně pedagogické centrum

Etika v pedagogické diagnostice

Učitel = odborná a etická autorita

Nedodržení etických pravidel = **zdroj zátěžové situace** pro **žáka**.

Ústní zkoušení (je příkladem **metody rozhovoru**) – učitel ironizuje výkon žáka, komentuje, nevhodně hodnotí. Nesrozumitelně položená otázka, časový nátlak, srovnávání s jinými = etické selhání.

Práce s chybou žáka = žák by vždy měl mít šanci svůj výkon opravit.

Nevhodná interpretace výsledků = nebezpečí poškození žáka.

Výsledky dotazníků nebo sociometrie = informace pouze pro práci učitele, je neetické jejich výsledky zveřejnit.

Informace o výsledcích žákovy práce rodičům v rámci tzv. třídních schůzek – soukromě.

Závěr

PD je přítomná v každodenním rozhodování učitele, v jakékoli jeho činnosti ve třídě – učitel vždy analyzuje, třídí, porovnává...

Dittrich, P. (1992). *Pedagogicko-psychologická diagnostika*. Praha: H + H.

Gavora, P. (2001). *Diagnostikovanie a hodnotenie žiaka vo vyučovaní. In Předškolní a primární pedagogika. Předškolná a elementárna pedagogika*. Praha: Portál.

Maydlová, Z. (1980). *Soustavné hodnocení žáka*. Praha : SPN.

Mertin, V., Krejčocá, L. et al. (2016). *Metody a postupy poznávání žáka*. Praha: Wolters Kluwer ČR.

Mojžíšek, L. (1987). *Teoretické otázky pedagogické diagnostiky*. Praha: Academia. Praha: Academia.

Pollard et al. (2014). *Reflective teaching in schools*. London: Bloomsbury Academic.

Průcha, J. (1998). *Pedagogická diagnostika 97'. Sborník referátů z mezinárodní konference Pedagogická diagnostika 97'*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity.

Průcha, J. et al. (2009). *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál.

Swierkoszová, J. (2005). *Pedagogická diagnostika dětského vývoje pro učitele primárního vzdělávání*. Ostrava: REPRONIS.

Tomanová, D. (2006). *Úvod do pedagogické diagnostiky v mateřské škole*. Olomouc : UP, 2006.

Tomková, A. e. (2012). *Rámec profesních kvalit učitele. Hodnotící a sebehodnotící arch*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání.

Valenta, J. (2007). *Komplexní rozvoj osobnosti žáka ve vyučování*. V A. & Vališová, *Pedagogika pro učitele* (stránky 265-282). Havlíčkův Brod: Grada.

Zelinková, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Praha : Portál, 2001.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze.

Vyhláška č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. [online] Aktuální znění 1. 9. 2016 . (2005).

Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů. Aktuální znění od 6. 10. 2016.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), in: *Sbírka zákonů České republiky* [online], *Konsolidované znění účinné od 1. 9. 2016*. (2004

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. Aktuální znění zákona k 1. 9. 2016. [online]. (2004).